

TRUDNE POCZĄTKI

Polski Związek Klubów Kręglarskich (1924 – 1928)

Część 1. Działania organizacyjne

Myśl powołania i zrzeszenia się kręglarzy w związku ogólnopolskim rzucił jako pierwszy Klub Kręglarzy „Donar” z Poznania. W dniu 8 lipca 1923 r. zorganizował on turniej, jak wówczas mówiono z angielska „match”, który miał przekonać działaczy o konieczności i potrzebie powołania związku. Wobec nie przygotowania, zachłyśniętego po stuleciach wolnością środowiska, które odczytało ten zamiar jako zamach na dotychczasową niezależność klubów, propozycja ta, jak napisano w Protokółarzu KK „Rzut Oka”, „wobec braku zrozumienia celowości zjednoczenia przez inne kluby, upadła”. Nie bez znaczenia było tu zapewne i to, że inicjatywę stworzenia związku podjął klub, w którym poważny odsetek członków stanowili Niemcy, co nie budziło zaufania społeczeństwa polskiego.

Próbie utworzenia związku ponowił Klub Kręglarzy „Rzut Oka” z Poznania, organizując w tym celu turniej w dniu 02.02.1924 r. na kręgielni restauracji „Pod Zagrodą” (ul. Matejki 48/49). W ciągu półroczia od próby KK „Donar”, dzięki aktywności świątlejszych działaczy, przekonano większość klubów do sprawy i już w marcu (niestety ustalenie dokładniejszej daty, wobec braku dokumentów jest na dziś niemożliwe) odbyło się zebranie konstytucyjne, na którym zapadła decyzja o powołaniu Polskiego Związku Klubów Kręglarskich z siedzibą w Poznaniu.

Na zebraniu tym wybrano też pierwszy zarząd Związku, na którego czele stanął jako prezes Walenty Lisiewicz. W skład zarządu ponadto weszli: M. Adamczak – zastępca prezesa, Józef Wower – sekretarz, W. Jasiński – zastępca sekretarza, E. Dolatkowski – skarbnik, oraz Feliks Krupski i Leon Czarnecki – ławnicy. W momencie powołania Związku swój akces do niego zgłosiło 19 klubów z Poznania. Siedziba Związku mieściła się w lokalu Władysława Młodożyńskiego przy ul. Wielkie Garbary 41 (obecnie lokal „Estella”).

Zarząd niestety zapewne nie spełniał oczekiwań wyborców, skoro już na kolejnym walnym zebraniu Związku w dniu 31 sierpnia 1924 r. wybrano nowy jego skład. Prezesem został dotychczasowy sekretarz – Józef Wower z KK „Donar”, zapewne jeden z autorów pierwszej myśli o powołaniu związku. W zarządzie znaleźli się także działacze spoza Poznania (z Gniezna i Jabłonowa Pomorskiego), co świadczy, że Związek znacznie rozszerzył zasięg swego oddziaływania. Zastępcą prezesa wybrano Tadeusza Gruszczyńskiego z Gniezna, sekretarzem Feliksa Rączkowskiego, zastępcą sekretarza R. Chmielewskiego, a skarbnikiem pozostał Edmund Dolatkowski. Związek w nowym składzie zakładał, jak napisano, „złączenie wszystkich w Polsce kręglarzy dla podniesienia i rozwoju sportu kręglarskiego”. Cel ten udało się szybko zrealizować, skoro już po roku działalności zrzeszał 28 klubów z terenu Kujaw, Pomorza, Powiśla i Wielkopolski: KK „Bałtyk” Kościerzyna, KK „9” Strzelno, KK „Dziewiątka” Inowrocław, KK „Wągrowiec”, KK „Wiwat” Jabłonowo Pom., Pierwszy Polski Klub Kręglarzy Gniezno, KK „Senior” Gostyń, KK „Dobry Rzut” Grodzisk Wlkp., KK „Strzała” Zbąszynek, KK „Polonia” Mątwy, KK „Tellus” Leszno, KK „Bałtyk” Chojnice, KK „Ostrów” Ostrów Wlkp., oraz kluby z Poznania: „Do Dzieła”, „Donar”, „Gród Przemysława”, „Gut Holz”, „Jedność”, „Jeżyce 1910”, „Kościuszko”, „Kupiecki”, „Mars”, Obywatelski Klub Kręglarzy 1923, „Rzut Oka”, „Strzała”, „Stella”, Święty Łazarz”, „Urzednicy Skarbowi”, „Warta”, „Wesoła Kula”, Wielkopolski Klub Kręglarzy „Zgoda”, KK „Powstańców” Poznań Śródmieście.

Był to więc w owym czasie jeden z większych związków sportowych w ogóle w Polsce, zrzeszający jednak tylko kluby z terenów północno-zachodniej części kraju. Pomimo swej liczebności, Związek nawet na tym ograniczonym terenie nie objął wszystkich klubów i część z nich działała nadal poza strukturami związkowymi. Przy większym poparciu władz, którego niestety nie było, tylko kwestią czasu byłoby ich zrzeszenie, gdyż jak

stwierdził Józef Wower we wstępie do swej pierwszej w Polsce książki o kręglarstwie – „w czasach dzisiejszych są kręgle bardzo rozpowszechnione, na miano jednak prawdziwego kręglarza zasługuje tylko ten, kto należy do pewnego zrzeszenia kręglarskiego, czy klubu, czy też towarzystwa i czyni zadość obowiązkowi jakie wynikają... z tytułu przynależności do tej lub innej organizacji”. Stwierdzenie to sugeruje również, że Wower zakładał i słusznie zrzeszanie w związku nie tylko kręglarskich klubów sportowych, ale również towarzystw kręglarskich grających dla rozrywki czy rekreacji. Nie została jednak ta światła idea nigdy zrealizowana, a późniejsze rozgraniczanie sportu od rekreacji przyniosło tej dyscyplinie wiele złego.

W początkowym okresie swego istnienia nowoutworzony Związek, nie był w stanie ani organizacyjnie ani finansowo przyjąć na siebie zadań wynikających z kalendarza imprez. Stąd też realizowały je głównie kluby organizując liczne turnieje pod patronatem PZKK. Cieszyły się one dużym powodzeniem.

Poważną przeszkodą w szerszym działaniu zarówno organizacyjnym, jak i sportowym Związku był brak dostatecznych środków finansowych. Dla ich zdobycia ze szczególnym przeznaczeniem na sztandar związkowy, postanowiono zorganizować „zabawę związkową”. W tym celu w dniu 16 stycznia 1925 r. zwołano zebranie PZKK, na które przybyło 16 przedstawicieli zrzeszonych klubów, głównie prezesów. Organizacja zabawy zdominowała co prawda przebieg zebrania, tym nie mniej nabrało ono historycznego znaczenia, gdyż postanowiono wówczas rozgrywać w każdym sezonie turnieje związkowe. Dynamicznie działający Prezes Związku zapowiedział podczas tego zebrania dostarczenie klubom obiecanych wcześniej „ustaw związkowych” oraz „jednolitego regulaminu kulania”.

Opracowania te autorstwa J. Wowera wydano w formie broszur pod tytułem „Kręglarstwo jako sport” i „Kręglarstwo – Podręcznik uznany przez Polski Związek Klubów Kręglarskich z siedzibą w Poznaniu”. O wydaniu tej pierwszej broszurki wiemy z przedmowy do drugiej. Nie udało się jej znaleźć w żadnej z bibliotek w Polsce, ani w zbiorach osób prywatnych, gdyż prawdopodobnie wydana została w bardzo małym nakładzie. Podręcznik „Kręglarstwo” zachował się tylko w jednym egzemplarzu w Bibliotece Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu (sygn.1925.3212). Obydwie pozycje Józef Wower wydał kolejno w 1924 i 1925 roku, swoim kosztem i swoim staraniem, stwierdzając w przedmowie do „Kręglarstwa”, że praca ta „uzupełni tak bardzo odczuwalny brak podręczników sportowych i przyczyni się do rozwoju kręglarstwa w Polsce”. I tak się stało, przy czym zapewne nie spodziewał się, że następna broszurka na temat kręglarstwa ukaże się w Polsce dopiero w 1964 roku na zlecenie TKKF („Kręglarstwo” J. Szczeblewski, H. Flieger, J. Sikora), a pierwsza książka na ten temat ukaże się dopiero w 1978 r. („Kręglarstwo – sport dla wszystkich” G. Cwojdzński).

Zorganizowana „zabawa związkowa” stała się istotnym wydarzeniem organizacyjnym w życiu Związku, która odbyła się na Sali „Łoży” w Poznaniu. Niezły dochód z niej pozwolił na zakup sztandaru związkowego, po którym niestety ślad zaginął po likwidacji związku.

Ważnym momentem w działalności Związku było otwarcie nowej kręgielni KK „Dziewiątka” w Parku Miejskim w Inowrocławiu. Otwarcie obiektu nadano niezwykle uroczysty charakter. Program imprezy odbywającej się pod protektoratem Związku obejmował: mszę świętą, poświęcenie kręgielni, przemówienie prezydenta miasta, popisy kwartetu wokalnego i występ pianisty, a także turniej o nagrody (pierwszy raz poza Poznaniem) i wspólną zabawę na zakończenie.

Pionierskie lata polskiego kręglarstwa miały wielu wybitnych działaczy, ale spośród działaczy związkowych i klubowych na czoło wysunął się niezwykle pracowity, pełen energii i inwencji prezes Józef Wower. Pozycja jego była tak dominująca i wyrastająca ponad interesy jednego klubu, że trudno mu przeciwstawić czy wymienić innego tak aktywnego i znaczącego działacza w tym czasie. Urodził się 05.05.1898 r. w Jarogniewicach koło Kościana. Z zawodu

był kapelusznikiem i posiadał warsztat na ul. Wronieckiej w Poznaniu. Mieszkał przy ul. Wielkie Garbary 41 (obecnie Garbary), gdzie mieściła się też siedziba Związku. W latach 1924 – 1928 był sekretarzem, a następnie prezesem Polskiego Związku Klubów Kręglarskich. Po upadku Związku, niedoceniony i rozczarowany odszedł od kręglarstwa i na początku lat trzydziestych podjął działalność społeczną w zapasach. Była to wielka strata dla poznańskiego i polskiego kręglarstwa, bowiem działacz ten umiał wznieść się ponad partykularne interesy klubowe, lokalne i osobiste. Odważył się podejmować tematy trudne i nowe z zakresu kręglarstwa na łamach prasy, czego nikt przed nim i po nim do końca lat sześćdziesiątych XX wieku w takim zakresie nie czynił. Chętnie sięgał po wzory niemieckie, gdzie kręglarstwo stało na wyższym poziomie organizacyjnym i sportowym, przenosząc je na grunt polski. W latach trzydziestych był wybitnym działaczem Poznańskiego Okręgowego Związku Atletycznego, a w lutym 1939r. został prezesem POZA. Od 1936 roku był członkiem zarządu Polskiego Związku Atletycznego w Warszawie (zapasy). Dalszych losów J. Wowera nie udało się mnie ustalić, pomimo kontaktu osobistego z Jego kuzynką p. Streichową z Poznania. Prawdopodobnie zginął w obozie koncentracyjnym.

Polski Związek Klubów Kręglarskich pod przewodnictwem J. Wowera działał dynamicznie i w dniach 1 – 8 maja 1927 r. na prywatnej kręgielni w restauracji „Zgoda” (p. Olszewskiego, przy ul. Matejki 48//49) zorganizował wielki turniej, którego celem było zasilenie funduszy na budowę kręgielni związkowej. Zamierzano ją wybudować na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu w 1929 r.. Zakładano, że posiadac będzie aż 18 torów, a otwarcie jej miało uświetnić rozegranie mistrzostw Polski. Inicjatywa ta, prawdopodobnie prezesa Związku, znalazła zarówno zagorzałych zwolenników, jak i nieprzejednanych przeciwników. Była ona bowiem poważnym zagrożeniem interesów restauratorów, którzy z posiadanych kręgielni mieli niezły dochód. W tym właśnie można dopatrzeć się powodów, dla których niezwykle dotąd aktywny Związek na początku 1928 r. zaprzestał swą działalność.

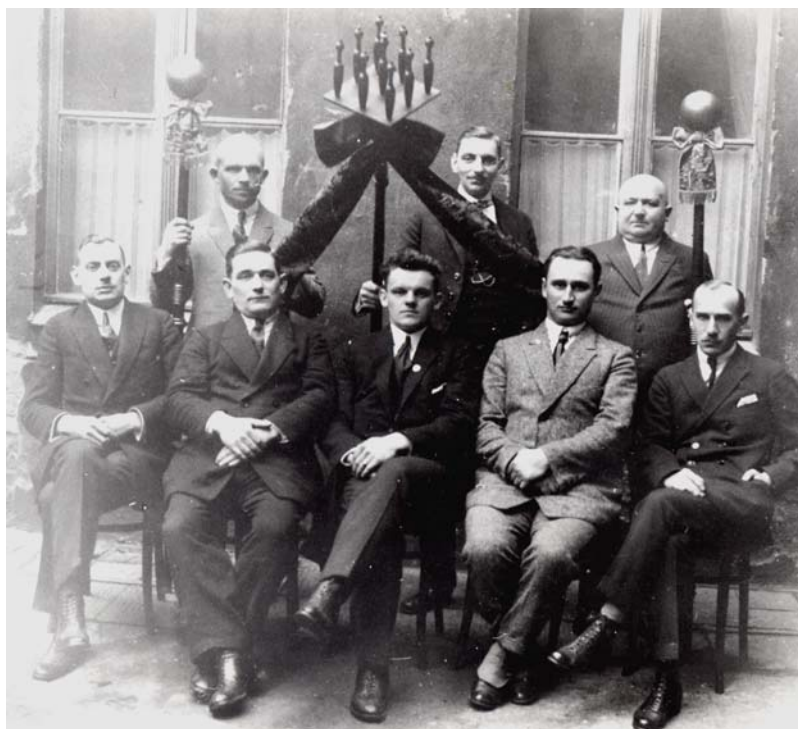
W następnych artykułach omówię działalność sportową klubów i Związku w tamtych latach ,a także przedstawię kluby i bazę kręglarską tamtych lat. /CEGE/

Prezes PZKK Józef Wower
(reprodukcja z książki
na 10-lecie PZA 1935 r.)

Reprodukcja pierwszej strony
broszurki „Kręglarstwo” 1925 r.

Zarząd Polskiego Związku Klubów Kręglarskich w Poznaniu
Fotografia reprodukowana z broszurki „Kręglarstwo” przedstawia symbole PZKK
z chrzestnymi i członkami zarządu Związku
Stoją od lewej: J. Szymański – chrzestny, B. Flux – sztandarowy, M. Grabowicz – chrzestny
Siedzą od lewej: F. Matuszewski – ławnik, R. Chmielewski – z-ca sekretarza,
J. Wower – prezes, E. Dolatkowski – skarbnik, M. Szmyt – chrzestny.